

MET OPVOEDINGSONDERSTEUNERS 'OP KAMP'

Op zoek naar nieuwe ankerpunten voor opvoedingsondersteuning

Steven STRYNCKX en Nele TRAVERS¹

Opvoedingsondersteuners krijgen binnenkort een nieuwe regelgeving. Met een nieuw decreet in de hand gaan ze samen met anderen aan de slag binnen een 'brede gezinsondersteuning'. Reden genoeg voor EXPOO, het expertisecentrum opvoedingsondersteuning van de Vlaamse overheid, om met opvoedingsondersteuners 'op kamp' te gaan. Daarom organiseerden we op 8 juni 2012 OOCamp (opvoedingsondersteunerscamp). OOCamp werd opgevat als een barcamp², een innovatieve conferentievorm die zijn oorsprong kent in de Amerikaanse ICT-wereld. Het werd een intens event met een vijftigtal dis-

cussies, presentaties en demo's die de deelnemers zelf verzorgden.

Vanuit dit dialoogmoment concludeert EXPOO dat opvoedingsondersteuning, in de 5 jaar dat het huidig decreet bestaat, een domein is dat over verschillende sectoren heen wordt uitgebouwd. Ook zien we dat er in het werkveld een gedragen beeld bestaat over wat opvoedingsondersteuning is én wat de belangrijkste lijnen zijn bij de verdere uitbouw van een beleid opvoedingsondersteuning. EXPOO benoemt in dit artikel een aantal van deze 'ankerpunten voor opvoedingsondersteuning'.³

---

1 De auteurs zijn verbonden aan Expoo, het Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning van de Vlaamse overheid. Contact: nele.travers@expoo.be.

2 Meer informatie over deze werkvorm kan je vinden op www.barcamp.be.

3 De presentaties van de deelnemers en het volledige verslag van OOCamp vind je op www.expoo.be/oocamp.

Ankerpunt 1: Opvoedingsondersteuning is een verzamelnaam voor een grote verscheidenheid aan initiatieven met diverse doelstellingen, georganiseerd door veel verschillende partners. Een goed beleid geeft ruimte aan deze diversiteit.

Opvoedingsondersteuning kan je moeilijk één sector noemen. Opvoeden gebeurt op veel plaatsen: thuis, op school, in de crèche, op straat, tijdens de voetbal... Dit betekent dat je vanuit meerdere sectoren of domeinen ouders kan bijstaan bij het opvoeden van hun kinderen. Dat dit ook in Vlaanderen zo gebeurt, wordt bewezen door de vele bijdragen op OOCamp. Deze bijdragen vormen een staalkaart van wat opvoedingsondersteuning in Vlaanderen en Brussel betekent anno 2012. Ze tonen dat het werkveld opvoedingsondersteuning ziet als een veelheid van maatregelen, voorzieningen, structuren en activiteiten, geboden vanuit verschillende actoren en sectoren. Initiatieven die zich situeren binnen een algemene dienstverlening sluiten daarbij naadloos aan bij de opvoedingsondersteuning die een preventief effect voor ogen heeft en/of een intensiever aanbod organiseert.

“Het werkveld ziet opvoedingsondersteuning als een veelheid van maatregelen, voorzieningen, structuren en activiteiten, geboden vanuit verschillende actoren en sectoren.”

Het decreet opvoedingsondersteuning van 2007 wordt nog steeds als een referentie gezien om te benoemen wat opvoedingsondersteuning is: de laagdrempelige, gelaagde ondersteuning van opvoedingsverantwoordelijken bij de op-

voeding van kinderen. Verder kan het aanbod opvoedingsondersteuning ingedeeld worden in de in het decreet benoemde verschillende functies: informatie-uitwisseling, praktisch-instrumentele steun, pedagogisch advies, sociale steun en vroegsignalering met het oog op doorverwijzing.

Er bestaan in Vlaanderen en Brussel ook innovatieve projecten die minder gemakkelijk in het referentiekader van dit decreet vallen. Zo zien we bijvoorbeeld projecten waar een reflectie op opvoeding en ouderschap centraal staat of waar zelfs een maatschappelijke actie nagestreefd wordt.

In het licht van de huidige beleidsontwikkelingen rond opvoedingsondersteuning zou er bijzondere aandacht moeten gaan naar de doelstellingen die bereikt worden met de Vlaamse initiatieven opvoedingsondersteuning. Het gaat hier immers niet alleen over initiatieven die informatie of advies geven of die preventie van opvoedingsproblemen voor ogen hebben. Opvoedingsondersteuning wordt ook ingezet ter verrijking van het ouderschap, dus ook bij die ouders waar er niets voorkomen moet worden.

Ankerpunt 2: Opvoedingsondersteuning wordt aangeboden aan alle ouders. Er is nood aan een aanbod dat zich algemeen profileert en een aanbod dat zich specifiek richt op bepaalde groepen. Op welke manier dat moet en welke groepen dat zijn, moet onderwerp zijn van constante reflectie.

Net omdat er veel manieren zijn om ouders te ondersteunen, verdient de vraag wie gebruik moet kunnen maken van het aanbod constante aandacht. Uit onderzoek⁴ weten we dat elke ouder momenten kent waarbij ondersteuning

4 Meer informatie over de behoeften van ouders aan opvoedingsondersteuning vind je in de informatiebundel van EXPOO over dit thema: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/hebben-ouders-behoefte-aan-opvoedingsondersteuning>.

welkom is. Wat die ondersteuning inhoudt, is vaak heel verschillend. Een algemene profilering van het aanbod opvoedingsondersteuning is belangrijk, maar is niet voldoende om alle ouders te bereiken.

Voor sommige groepen moeten de opvoedingsondersteuners dus speciale inspanningen doen om een betekenisvol aanbod te ontwikkelen. Het gaat hierbij niet uitsluitend over maatschappelijk kwetsbare groepen. We stellen bijvoorbeeld vast dat het huidige aanbod sterk moedergericht is. Ondersteuning bieden aan vaders of gezinnen met tieners vormen anno 2012 nog steeds een uitdaging.

“Opvoedingsondersteuning alleen inzetten om maatschappelijke problemen (zoals bijvoorbeeld kinderarmoede) op te lossen, is een mogelijke valkuil.”

Een doelgroepenreflectie legt ook een mogelijke valkuil bloot, met name de opvoedingsondersteuning alleen inzetten om maatschappelijke problemen (zoals bijvoorbeeld kinderarmoede) op te lossen. Het inzetten op de ondersteuning van gezinnen draagt uiteraard bij tot het algemeen welbevinden van kinderen, jongeren en ouders én kan zelfs problemen voorkomen. Om maatschappelijke problemen het hoofd te bieden is echter een geïntegreerd welzijnsbeleid cruciaal: alleen opvoedingsondersteuning bieden is niet voldoende.

Ankerpunt 3: Opvoedingsondersteuning is meer dan steun bieden bij de ouder-kindrelatie: een degelijk aanbod is breed en sluit aan bij de verschillende levensdomeinen van gezinnen. Opvoedingsondersteuning kan best georganiseerd worden vanuit verschillende sectoren die samenwerken om een geïntegreerd aanbod te brengen.

Uit de in Vlaanderen en Brussel geboden opvoedingsondersteuning blijkt overduidelijk dat opvoedingsondersteuning niet enkel gezien wordt als het ondersteunen van de ouder-kindrelatie. Naast formele steun en advies zijn informele ondersteuningsvormen bij het grootbrengen en opvoeden van kinderen belangrijk. De aandacht voor bijvoorbeeld de ontmoetingsfunctie is hier een voorbeeld van. Op welke manier informele netwerken gestimuleerd moeten worden, samen met de vraag wat de rol van de overheid hierbij is, verdient zeker nog een diepgaande reflectie.

Een evenwichtig aanbod van opvoedingsondersteuning zet ook in op de diverse levensdomeinen waar gezinnen met opgroeiende kinderen mee te maken krijgen. Opvoedingsondersteuning kan bijgevolg niet gevat worden onder één sector. In veel goede praktijken is er sprake van een samenwerking tussen actoren uit verschillende werkcontexten: het consultatiebureau van Kind en Gezin, kraamzorg, kinderopvang, gezinshulp, onderwijs, CLB-werking, schoolopbouwwerk, sociaal-cultureel werk, verenigingen of buurtwerkingen...

“In veel goede praktijken van opvoedingsondersteuning is er sprake van een samenwerking tussen actoren uit verschillende werkcontexten.”

Afstemming met het oog op een geïntegreerd aanbod voor burgers blijft een werkpunt voor de toekomst. Een cruciale rol kan hier voorzien worden voor het lokaal beleid: het creëren van op elkaar afgestemd aanbod, dat dicht bij de ouders wordt gerealiseerd.

Ankerpunt 4: Kwaliteit en innovatie staan bij opvoedingsondersteuners hoog aangeschreven. De

gedrevenheid om verder op weg te gaan moet ondersteund worden.

Heel wat actoren leveren inspanningen om een kwaliteitsvol aanbod van opvoedingsondersteuning op de kaart te zetten. Als lerende organisaties en netwerken zijn ze op zoek naar antwoorden op vragen als: wat is kwaliteit, welke criteria kunnen we hanteren, wat is succes, moet alles 'evidence-based', hoe ga je om met professionalisering, hoe kan de doelgroep meer betrokken worden en hoe kan vorm gegeven worden aan participatie?

Bij de verdere uitbouw van opvoedingsondersteuning moet blijvend aandacht gaan naar het ondersteunen van de actoren bij het kwaliteitsvol en innoverend werken. De expertise die het werkveld ontwikkelt moet blijvend verzameld, verrijkt en verder ontsloten worden. Kennisontwikkeling moet kunnen resulteren in een waaier van producten ter ondersteuning van het breed veld van actoren.⁵

Ankerpunt 5: Het concept 'Huizen van het Kind' biedt heel wat opportuniteiten, maar ook valkuilen bij de (her)organisatie van opvoedingsondersteuning; de 'openheid' van deze huizen zal een cruciaal element zijn bij de ontwikkeling.

De Huizen van het Kind worden momenteel gepercipieerd als een belangrijk ankerpunt binnen de vernieuwde regelgeving rond preventieve gezinsondersteuning. Sommige actoren in het werkveld opvoedingsondersteuning zien de toekomstige Huizen van het Kind als een opportuniteit om nog verder samen te werken, andere

zien deze Huizen dan weer als een bedreiging, vanuit de vrees zich niet langer te kunnen identificeren met het gebundelde aanbod.

Er leven nog veel vragen over de elementen die ervoor zullen zorgen dat deze Huizen van het Kind werkelijk 'open huizen' zijn. Op welke manier zullen (alle) ouders bij het brede gebundelde aanbod terecht kunnen voor gepaste ondersteuning?

Ook de uitbouw van een kwalitatief partnerschap tussen Kind en Gezin en alle relevante lokale partners moet de nodige aandacht krijgen. Hoe vinden we de juiste grond om in co-creatie – tussen heel veel partners met heel veel verschillende doelstellingen – een huis te bouwen waar ieder zijn waarde kan houden en uiten?

Tot slot: een geïntegreerd gezinsbeleid...

EXPOO benoemde hierboven een aantal ankerpunten naar aanleiding van de bijdragen van het werkveld op OOcamp. Net omwille van de diversiteit binnen het aanbod opvoedingsondersteuning zullen oplossingen voor de aangebrachte beleidsvraagstukken niet standaard kunnen geboden worden. Wat wel nodig is, is misschien veel moeilijker: een geïntegreerd gezinsbeleid dat garanties biedt dat opvoedingsondersteuning zijn opgebouwde identiteit niet verliest, en met genoeg regelruimte om ouders te kunnen ondersteunen op een manier die aansluit op hun behoeften.

---

5 Samen met andere actoren, zoals de Provinciale steunpunten, Kind en Gezin, Jongerenwelzijn, opleidingsinstellingen, koepelorganisaties en andere, hoopt EXPOO verder werk te kunnen maken van deze expertise-ondersteuning.

EXPOO?

Kind & Gezin en Jongerenwelzijn sloegen de handen in elkaar en werken samen aan de uitbouw van het Vlaams Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning: EXPOO, gehuisvest bij Kind en Gezin. EXPOO heeft een tweevoudige opdracht: het verzamelen, verrijken en verspreiden van kennis en knowhow inzake opvoedingsondersteuning; en het praktisch ondersteunen van het werkveld opvoedingsondersteuning met methoden, technieken en instrumenten.

Essentieel in de visie van het expertisecentrum is de netwerkgedachte: EXPOO stelt zich op als een vraaggericht functionerend open netwerk met inbreng van relevante partners. Want Vlaanderen kent héél wat expertise over opvoedingsondersteuning. EXPOO wil een forum zijn waar deze expertise verder kan groeien. Bij het uitvoeren van deze opdracht werkt men altijd zo productgericht mogelijk, om zo de praktijk

te ondersteunen. Zo organiseert men studiemomenten en conferenties, praktische vorming, een digitaal platform over opvoedingsondersteuning, een dynamische handleiding voor het lokaal overleg rond opvoedingsondersteuning, enz.

Op de website vind je informatie over opvoeden (via de specifieke website www.groeimee.be) en opvoedingsondersteuning, alles wat met het Vlaams beleid te maken heeft, cijfergegevens, praktijkbeschrijvingen, het aanbod in de regio, een kennisplatform en een kalender met het vormingsaanbod van EXPOO en van andere organisaties. EXPOO organiseert elk jaar in mei de Week van de Opvoeding en onderhoudt internationale contacten. Op 13 december 2012 organiseert men voor de vijfde keer een Vlaams Congres Opvoedingsondersteuning.

Meer info: www.expoo.be.